

فهرست مطالب

۱- ۲۲۱ - شرح معانی

۲- ۲۲۲ - شرح معانی

۳- ۲۲۳ -

مقدمه مؤلف

۴- ۲۲۴ -

۵- ۲۲۵ -

۶- ۲۲۶ -

۷- ۲۲۷ -

معاد

۸- ۲۲۸ -

۹- ۲۲۹ -

بازگشت به جدی ترین زندگی

۱۰- ۲۳۰ -

۱۱- ۲۳۱ -

۱۲- ۲۳۲ -

۱۳- ۲۳۳ -

۱۴- ۲۳۴ -

۱۵- ۲۳۵ -

اصغر طاهرزاده

۱۶- ۲۳۶ -

۱۷- ۲۳۷ -

۱۸- ۲۳۸ -

۱۹- ۲۳۹ -

۲۰- ۲۴۰ -

۲۱- ۲۴۱ -

۲۲- ۲۴۲ -

۲۳- ۲۴۳ -

۲۴- ۲۴۴ -

۲۵- ۲۴۵ -

طاهرزاده، اصغر، ۱۳۳۰-

معاد یا بازگشت به جدی‌ترین زندگی / طاهرزاده، اصغر. - اصفهان: لب‌المیزان،

۱۳۸۶.

۲۱۰ ص.

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۰۹-۰۲-۴

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

چاپ اول: ۱۳۸۶

کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱- معاد ۲- زندگی پس از مرگ

م ۱۴۷ ط / BP۲۲۲

کتابخانه ملی ایران

۲۹۷/۴۴

۱۰۳۶۴۱۲

معاد؛ بازگشت به جدی‌ترین زندگی

اصغر طاهرزاده

نویت چاپ: دهم

تاریخ نشر: ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: شکبیا

طرح جلد: گروه فرهنگی المیزان

کلیه حقوق برای گروه المیزان محفوظ است

مراکز پخش:

۱- گروه فرهنگی المیزان

۲- دفتر انتشارات لب‌المیزان

تلفن: ۷۸۵۴۸۱۴-۰۳۱۱

همراه: ۰۹۱۳۶۰۳۲۳۴۲

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار	۳۵
۱۱	مقدمه مؤلف	۳۶
۱۵	معاد؛ بازگشت به جدی‌ترین زندگی	۳۷
۱۸	دلایل وجود حساب و کتاب پس از مرگ	۳۸
۲۰	دلایل تجرد روح	۳۹
۲۴	نگرانی از مرگ و دلایل آن	۴۰
۲۵	تصور صحیح از مرگ	۴۱
۲۷	ماهیت مرگ	۴۲
۲۸	سکرات مرگ	۴۳
۳۱	شروع مرگ	۴۴
۳۳	تلاش شیطان در سکرات	۴۵
۳۴	قبض روح و تناسب آن با متوفی	۴۶
۳۷	نظام «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»	۴۷
۴۰	قبض روح از باطن انسان	۴۸
۴۱	عالم برزخ	۴۹
۴۳	دلیل وجود عالم برزخ در قرآن	۵۰
۴۴	سیر به سوی لقاء	۵۱
۴۵	تفاوت در لقاء الهی	۵۲
۴۷	بدن اخروی؛ صورت کامل تر بدن دنیوی است	۵۳
۵۱	لزوم تحول روح و جسم	۵۴
۵۲	تکامل در برزخ	۵۵
۵۳	چگونگی گذراندن برزخ‌ها	۵۶

- ۵۵ ..... مرگ، یا تحول بزرگ تکاملی
- ۵۶ ..... مبنای حرکت در عوالم آخروی
- ۶۰ ..... ادامه راه ضلالت و راه هدایت در آخرت، یکی نیست
- ۶۱ ..... برزخ یا اولین عالم در برگشت انسان به سوی حق
- ۶۶ ..... رابطه قبر برزخی با قبر خاکی
- ۶۸ ..... فلسفه تلقین
- ۷۰ ..... بدن برزخی یا قالب مثالی
- ۷۱ ..... تفاوت افراد در فشار قبر
- ۷۳ ..... معنی حقیقی قبر
- ۷۶ ..... نقش عمل در تثبیت عقاید
- ۷۷ ..... سؤال قبر شامل تثبیت عقاید
- ۸۲ ..... سؤال قبر، ظهور سؤال در دنیا است
- ۸۳ ..... بهشت برزخی؛ باب بهشت موعود
- ۸۴ ..... برزخ و رویارویی با باطن اعمال
- ۸۷ ..... مرگ و ظهور ملکات
- ۸۸ ..... تجسم عقاید و اعمال در برزخ
- ۸۹ ..... عالم برزخ، شروع بیداری است
- ۹۱ ..... فشار قبر، شروع سیر کمالی مؤمن
- ۹۳ ..... ملاقات‌های برزخیان
- ۹۴ ..... تمثل و تجسم اوصاف و اعمال در برزخ
- ۹۶ ..... چهره دنیوی اعمال
- ۹۸ ..... اعمال انسان باقی و در ارتباط با اوست
- ۱۰۲ ..... صورت باطنی اعمال از نظر قرآن
- ۱۰۴ ..... تمثل برزخی نماز، زکات، روزه، حج، خدمت به مؤمنین و ولایت ...

۱۰۸	آنچه در دنیا درونی است، در برزخ و قیامت بیرونی است
۱۰۹	دلیل فلسفی جسمانی بودن عقاید و اعمال
۱۱۲	تمثّل صفات حیوانی و صفات کریمه در برزخ
۱۱۳	تمثّل عقاید حق و عقاید باطل
۱۱۶	«زمان» در برزخ
۱۱۹	صد سال در عالم بی زمانی
۱۲۱	غیر قابل توصیف بودن برزخ
۱۲۶	مشاهده برزخ و برزخیان
۱۲۹	گذر از برزخ‌ها، در دنیا
۱۳۵	اهمیت یاد اموات
۱۴۳	قیامت کبری
۱۴۵	علائم پیش از وقوع قیامت
۱۴۹	نفخ صور اول
۱۵۵	نفخه صور دوم و ظهور جنبه وجه‌اللهی موجودات
۱۵۷	قیامت، هم‌اکنون موجود است
۱۶۱	چگونگی بدن اخروی
۱۶۴	حقیقت بهشت و جهنم
۱۶۶	تکامل در قیامت
۱۶۸	به سوی لقاء حق
۱۷۰	نامه اعمال
۱۷۴	میزان
۱۷۶	موقف حساب؛ بستری برای رهایی از آثار گناهان و تعلقات
۱۷۸	اموال حلال نیز عامل توقف است
۱۸۰	موقف صراط

..... معاد؛ بازگشت به جدی ترین زندگی

۸۰۱ حشر دسته جمعی انسان ها ۱۸۵

۸۰۲ معنی بهشت ۱۸۷

۸۰۳ تجسم اعمال ۱۹۰

۸۰۴ ارتباط دو جهان ۱۹۴

۸۰۵ شفاعت در قیامت ۱۹۹

۸۰۶ عینیت یا مثلیت؟ ۲۰۲

۸۰۷ ..... ۲۰۵

۸۰۸ ..... ۲۱۱

۸۰۹ ..... ۲۱۱

۸۱۰ ..... ۲۱۱

۸۱۱ ..... ۲۱۱

۸۱۲ ..... ۲۱۱

۸۱۳ ..... ۲۱۱

۸۱۴ ..... ۲۱۱

۸۱۵ ..... ۲۱۱

۸۱۶ ..... ۲۱۱

۸۱۷ ..... ۲۱۱

۸۱۸ ..... ۲۱۱

۸۱۹ ..... ۲۱۱

۸۲۰ ..... ۲۱۱

۸۲۱ ..... ۲۱۱

۸۲۲ ..... ۲۱۱

۸۲۳ ..... ۲۱۱

۸۲۴ ..... ۲۱۱

۸۲۵ ..... ۲۱۱

۸۲۶ ..... ۲۱۱

۸۲۷ ..... ۲۱۱

۸۲۸ ..... ۲۱۱

۸۲۹ ..... ۲۱۱

۸۳۰ ..... ۲۱۱

۸۳۱ ..... ۲۱۱

۸۳۲ ..... ۲۱۱

۸۳۳ ..... ۲۱۱

۸۳۴ ..... ۲۱۱

۸۳۵ ..... ۲۱۱

۸۳۶ ..... ۲۱۱

۸۳۷ ..... ۲۱۱

۸۳۸ ..... ۲۱۱

۸۳۹ ..... ۲۱۱

۸۴۰ ..... ۲۱۱

۸۴۱ ..... ۲۱۱

۸۴۲ ..... ۲۱۱

۸۴۳ ..... ۲۱۱

۸۴۴ ..... ۲۱۱

۸۴۵ ..... ۲۱۱

۸۴۶ ..... ۲۱۱

۸۴۷ ..... ۲۱۱

۸۴۸ ..... ۲۱۱

۸۴۹ ..... ۲۱۱

۸۵۰ ..... ۲۱۱

www.ketab.ir

پیشگفتار

باسمه تعالی

اگر یک روز علامه طباطبایی «رحمة الله علیه» می فرمودند: هنوز حوزه‌های علمیه آمادگی طرح بحث معاد را آن‌طور که باید و شاید ندارد، با ظهور انقلاب اسلامی و رشد اندیشه‌های دینی بحمدالله در شرایط کنونی آنچنان اندیشه‌ها آمادگی پیدا کرده که نه تنها در حوزه‌های علمیه بلکه در سطح جامعه مردم آمادگی طرح معاد را به صورتی عمیق دارند به طوری که اگر یک روز جناب «صهار المتألهین» «رحمة الله علیه» با تدبیر در آیات معاد و طرح نظرات خود در مورد معاد در غربت قرار گرفت، گویا او خوب می دانست که آینده از آن اوست و تقاضای مسوق او در مورد معاد جسمانی در آینده بشر، جایگاهی بس عظیم خواهد داشت و امام خمینی «رحمة الله علیه» در موقعی

۱ - آیت الله جوادی آملی «حفظه الله تعالی» می فرمایند: مرحوم علامه «رحمة الله علیه» آنگاه که درس اسفار به مبحث معاد که بعد از سقر نفس است، رسید، دیگر درس اسفار را ادامه ندادند و معاد را به شکل علنی برای طلاب تدریس نکردند و در بیان راز آن می فرمودند: «زمان بحث معاد نرسیده است، هنوز خدای سبحان مسأله معاد را روزی حوزه‌های علمی نکرده است که انسان بتواند مباحث معاد را علنی تدریس کند. چون هر علمی رزق الهی است و این روزی نیز مربوط به عصری خاص است و مصری و نسلی دارد تا - إن شاء الله - آن‌ها آماده بشوند و هنوز چنین نشده. گاهی نیز تعارف می کردند که شما مباحث معاد را بنویسید ولی می فرمودند که هنوز وقتش نرسیده است.

آن روزها مثل حالا نبود. به برکت انقلاب اسلامی و امام خمینی «رحمة الله علیه» و روشن شدن فضای باز فرهنگی و فضا‌های محاوره‌ای و ده‌ها مسأله دیگر، اکنون بسیاری از طلاب حوزه‌ها و جوانان دانشگاه‌ها، نه تنها از جهت فهم مشکلی ندارند، بلکه تشنه این گونه معارف‌انده (مهر استاد،

که مورد انتقاد بودند که چرا آنچنان از ملاصدرا «رحمه‌الله علیه» تجلیل می‌کنند فرمودند: «ملاصدرا! و ما آذریک ملاصدرا! او مشکلاتی را که بوعلی به حل آن در بحث معاد موفق نشده بود حل کرد».^۲ و امروز همان روزی است که ذهن‌های تشنه برای تدبّر در معاد از ما سخنانی دقیق و عمیق‌تر می‌طلبند. امروز دیگر عموماً بحث بود و نبود معاد در میان نیست، بلکه بحث در چگونگی معاد مطرح است و این‌که با منظری باید به معاد نگریست که منجر به بهترین اعمال و کامل‌ترین سلوک‌ها گردد.

کتابی که در اختیار عزیزان قرار گرفته سعی دارد تا با مبانی دقیق جناب صدر المتألهین «رحمه‌الله علیه» این اندیشمند بزرگ اسلامی و متدبّر در آیات معاد، ملاحظه را تبیین نماید که با دقت در آن؛ معارف دقیق و عمیقی در مقابل عزیزان گشوده خواهد شد و در عمل ما را به اعمال و اخلاقیاتی می‌کشانند که عملاً بتوانیم در دنیا قیامتی زندگی کنیم و ان‌شاءالله حجاب‌های بین خود و عالم برتر را قبل از ورود به آن عالم مرتفع نماییم.

فهرست المیزان

مقدمه مؤلف

باسمه تعالی

۱- برای تدوین کتابی جهت تدریس موضوع معاد که آزاد از سطحی نگری و همراه تدبیر لازم در آیات قرآنی معاد بوده باشد، متون مختلفی بررسی شد. از جمله اسفار ملاصدرا «رحمة الله علیه» (جلد هشتم و نهم)، معادشناسی آیت الله حسینی تهرانی «رحمة الله علیه» و «معاد یا بازگشت به سوی خدا» آیت الله محمد شجاعی.^۱ این عزیزان در آثار خود مطلب را چنان وسعت داده بودند و معارف بلند دیگری را ضمیمه بحث نموده بودند که عملاً پیگیری موضوع خاص بحث معاد در آن کتاب‌ها ممکن نبود و لذا به کمک تجربه سی ساله‌ای که در تدوین موضوع معاد به دست آمده بود تنظیم این کتاب را به کمک متون فوق‌الذکر انجام دادم. بیشترین استفاده از نظر بینش؛ از اسفار ملاصدرا «رحمة الله علیه» جلد هشتم و نهم و از تقریرات امام خمینی «رحمة الله علیه»^۲ و از نظر شکل و چارچوب ارائه موضوع و نوع تجزیه

---

۱ - آیت الله شجاعی دو جلد کتاب نفیس در رابطه بابرزخ مرقوم فرمودند تحت عنوان «معاد یا بازگشت به سوی خدا» که تمام آن در رابطه بابرزخ است. و سپس در رابطه با قیامت، فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدرضا کاشفی مباحث شفاهی ایشان را به صورت کتبی در چند جلد تحت عنوان «قیامت»، «مواقف حشر» و «تجسم عمل و شفاعت» تنظیم نموده‌اند که در متن این کتاب مورد استفاده کامل قرار گرفته است.

۲ - کتاب معاد از دیدگاه امام خمینی «رحمة الله علیه» چاپ اول، تهیه و تنظیم؛ مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی «رحمة الله علیه». البته در این کتاب، ما به جهت تخصصی بودن بعضی از لغات حضرت امام مطالب را بعضاً نقل به مضمون آورده‌ایم و کسانی که مایلند عین جملات را به طور کامل پیگیری کنند به اصل کتاب رجوع فرمایند.

و تحلیل مطالب از آیت‌الله محمدشجاعی بوده است. به امید این که در رابطه با معاد، یعنی اساسی‌ترین و جدی‌ترین بُعد زندگی، بصیرتی قابل استفاده به خوانندگان عزیز ارائه کرده باشیم.

۲- موضوع معاد اگر درست طرح شود می‌تواند به خودی‌خود یک نحوه سلوک باشد و انسان متدبّر در موضوع معاد، در عین مطالعه آن موضوع عملاً در حالت سلوک الی‌الله قرار گیرد و حجاب‌های ظلمانی و نورانی‌اش رفع و خرق گردد و به امید چنین نتیجه‌ای مباحث این کتاب تنظیم شده است. امید است شما خواننده عزیز با چنین قصدی مطالب را دنبال بفرمایید تا ان‌شاءالله پس از رحلت از این دنیا نسبت به آن دنیا غریبه نباشید و بتوانید خود را به جاهایی که در این دنیا شناخته‌اید، به راحتی برسانید.

۳- نکته‌ای که باید تأکید کنیم ایده‌وارم موجب بهره‌فراوانی برای خوانندگان باشد، نوع برخوردی است که باید در مباحث معاد داشت. اگر اولاً؛ به قصد تدبّر در موضوع معاد، موضوع را دنبال بفرمایید، ثانیاً؛ موضوع را به شکل مباحثه چند نفره در چند سال متوالی دنبال کنید، ان‌شاءالله حالتی نصیب شما خواهد شد که گویا در این چند سال در حال عبادتی نورانی و در بهشت به سر می‌برده‌اید و پس از آن از ورزش نسیم انوار آن عالم، بر جان و قلب خود همواره برخوردار خواهید شد.

۴- عرفای بزرگ می‌فرمایند: هیچ چیز در اصلاح نفس به اندازه یاد مرگ کارساز و مؤثر نیست. و از طرفی یاد هر حقیقتی همانند شناخت آن دارای مراتب است و هرگز از شناخت سطحی یاد عمیق و مؤثر بر نمی‌خیزد و لذا تذکر به عمق معاد فقط مربوط به عارفان دقیق معاد است و

این است که هر چه عمیق تر نسبت به حقیقت معاد معرفت پیدا کنیم، عمیق تر به یاد آن خواهیم بود و در اصلاح نفس خود موفق تر خواهیم شد. حضرت علی علیه السلام توصیه می کنند: «أَسْمِعُوا دَعْوَتَ الْمَوْتِ أَذَانَكُمْ قَبْلَ أَنْ يَدْعِيَ بِكُمْ»^۳ بر گوش های خود دعوت و یاد مرگ را بشنوید، قبل از آن که مرگ شما را فرا خواند. و مسلم معرفت صحیح نسبت به معاد موجب می شود که قلب انسان تحت تأثیر یاد مرگ قرار گیرد و إِنْ شَاءَ اللَّهُ به درجه بالایی از کمالات انسانی نایل شود، چنانچه قرآن عامل مخلص شدن انبیاء را خلوصشان نسبت به یاد قیامت معرفی می کند و می فرماید: «إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةِ ذِكْرِي الدَّارِ»^۴ ما آن ها را خالص کردیم به جهت خلوص آن ها نسبت به یاد قیامت.

وقتی انسان به درستی متوجه حقیقت می شود پیش از آن که خود را در این دنیا احساس کند، خود را در ابدیت احساس می نماید و دیگر به جای حالت زمان زدگی دنیا، یک حالت بقاء و آزادی را در این جهان و مکان به او روی می آورد و در آن صورت زندگی معنی خود را می یابد و افکار و حرکات انسان با حرکات و افکار انسان های دنیا زده فرق می کند و حکمت در او شروع می شود، چون خود را در آنچه باید باشد می یابد و نه در آنچه فعلاً هست، و این است آن انسانی که از روزمرگی ها نجات یافته و می تواند به امکانات عالی خود نظر کند و پیش برود. إِنْ شَاءَ اللَّهُ

طاهرزاده

۳ - نهج البلاغه، خطبه ۱۱۳.

۴ - سوره ص، آیه ۴۶.